

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет

Економічний факультет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри ІАІАС
доктор історичних наук,
професор

_____ Василь ОРЛИК
«_____» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:

**«Документування зовнішньоекономічної діяльності підприємства:
сучасні підходи та перспективи розвитку»**

Виконав: здобувач вищої освіти
IV курсу, групи ІС-21
ОПП «Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа» спеціальності 029
«Інформаційна, бібліотечна та архівна
справа»

БОЛЮК Олександр Костянтинович

_____ 2025 р.
«_____» _____

Керівник роботи:

к. пед. н., доцент

_____ Олена КОЛОМІЄЦЬ
«_____» _____ 2025 р.

Рецензент:

к. пед. н., директор Кропивницького
фахового коледжу Приватного вищого
навчального закладу «Університет
сучасних знань»

_____ Тетяна ШИШКІНА

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Сутність та значення зовнішньоекономічної діяльності підприємства	
1.2. Нормативно-правове регулювання документування ЗЕД в Україні	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЕД НА ПРИКЛАДІ КОНКРЕТНОГО ПІДПРИЄМСТВА	
2.1. Історія та основні напрями діяльності підприємства	
2.2. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства	
2.3. Система документообігу у сфері ЗЕД	
2.4. Аналіз проблем та ризиків у документуванні ЗЕД	
Розділ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕД	
3.1. Пропозиції щодо оптимізації документообігу у сфері зовнішньоекономічної діяльності	
3.2. Автоматизація документування зовнішньоекономічних операцій	
3.3. Використання електронного документообігу: переваги та перспективи	
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	36
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність теми

У сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації економіки та посилення конкуренції на міжнародному ринку зовнішньоекономічна діяльність набуває стратегічного значення для розвитку підприємств. Вона відкриває нові можливості для розширення ринків збуту, залучення інвестицій, освоєння інноваційних технологій та підвищення загальної конкурентоспроможності компаній.

Разом з тим, ефективне здійснення зовнішньоекономічної діяльності неможливе без чітко організованого та законодавчо врегульованого документального супроводу. Саме документування є основою для юридичного оформлення, бухгалтерського обліку, митного та податкового контролю всіх міжнародних операцій. Недостатня увага до цього аспекту може призвести до затримок у постачаннях, штрафних санкцій, фінансових збитків та втрати ділової репутації.

Актуальність теми зумовлена також активним впровадженням сучасних цифрових технологій в документообіг: електронного підпису, систем електронного обміну даними (EDI), автоматизованих платформ документообігу, що змінює традиційні підходи до оформлення зовнішньоекономічної документації. Відтак підприємства потребують нових підходів до управління документообігом у ЗЕД з урахуванням як міжнародних стандартів, так і національного правового поля.

У цьому контексті тема «Документування зовнішньоекономічної діяльності підприємства: сучасні підходи та перспективи розвитку» є актуальною, оскільки дозволяє дослідити як практичні, так і концептуальні засади документального забезпечення ЗЕД в умовах цифрової економіки, та запропонувати ефективні шляхи удосконалення цієї системи для сучасного підприємства.

В умовах інтеграції України у світовий економічний простір зовнішньоекономічна діяльність підприємств стає ключовим напрямом розвитку, особливо для високотехнологічних компаній, таких як ПАТ НВП «Радій». Це підприємство спеціалізується на розробці та виробництві інноваційного електронного обладнання для систем управління безпекою атомних та теплових електростанцій, що вимагає відповідності суворим міжнародним стандартам якості, надійності та документації.

Високий рівень експортної орієнтованості ПАТ НВП «Радій», наявність партнерів у країнах ЄС, США та Азії, а також участь у міжнародних проєктах з ядерної безпеки зумовлюють особливу відповідальність у сфері документального забезпечення ЗЕД. Кожна зовнішньоекономічна операція потребує ретельно підготовленого пакета документів: контрактів, інвойсів, сертифікатів, технічної документації, митних декларацій, банківських довідок тощо.

Разом з тим, сучасні виклики, пов'язані з цифровою трансформацією, необхідністю оперативної взаємодії з міжнародними партнерами та державними структурами, потребують впровадження новітніх підходів до автоматизації ЗЕД-документообігу. Для підприємства рівня «Радій» важливо забезпечити інтеграцію з системами електронного документообігу (EDI), захищений обмін даними, електронні підписи, а також повну юридичну відповідність оформлення документів міжнародним нормам (Incoterms, ISO, NRC тощо).

Таким чином, тема «Документування зовнішньоекономічної діяльності підприємства: сучасні підходи та перспективи розвитку» є надзвичайно актуальною, адже дозволяє поєднати теоретичне осмислення процесів документального забезпечення з реальними потребами високотехнологічного підприємства в умовах міжнародної діяльності. Вивчення цієї проблематики сприятиме підвищенню ефективності ЗЕД ПАТ НВП «Радій», зниженню ризиків, покращенню репутації на зовнішніх ринках та впровадженню сучасних цифрових рішень.

Метою даної магістерської роботи є дослідження сучасного стану документального забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства на прикладі ПАТ НВП «Радій», виявлення основних проблем, тенденцій і перспектив його розвитку, а також розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації документообігу із застосуванням сучасних цифрових технологій.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретичні основи документування зовнішньоекономічної діяльності, зокрема поняття, види документів, їх правове регулювання та значення для міжнародної торгівлі.
2. Проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює документообіг у сфері ЗЕД в Україні та в міжнародній практиці.
3. Дослідити організацію системи документообігу на ПАТ НВП «Радій» у контексті його зовнішньоекономічної діяльності.
4. Виявити основні проблеми та ризики, що виникають під час документування зовнішньоекономічних операцій.
5. Обґрунтувати шляхи вдосконалення процесу документування, зокрема через автоматизацію, уніфікацію та цифровізацію процедур.
6. Оцінити переваги впровадження електронного документообігу для підвищення ефективності міжнародної діяльності підприємства.
7. Сформулювати практичні рекомендації щодо покращення документообігу у ЗЕД з урахуванням сучасних підходів та міжнародних вимог.

Об'єкт дослідження: зовнішньоекономічна діяльність підприємства як складова господарської діяльності, що передбачає укладання міжнародних контрактів, здійснення експортно-імпортних операцій, взаємодію з іноземними партнерами, митними та фінансовими органами.

Предмет дослідження: система документального забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства, її структура, механізми функціонування, особливості організації документообігу, сучасні цифрові

інструменти, що використовуються для оформлення, обміну, зберігання і контролю зовнішньоекономічних документів.

У роботі на тему «Документування зовнішньоекономічної діяльності підприємства: сучасні підходи та перспективи розвитку» зазвичай застосовують такі методи дослідження:

1. Аналіз літературних джерел — вивчення наукових публікацій, нормативно-правових актів, міжнародних стандартів, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність та документування.

2. Порівняльний аналіз — порівняння підходів до документування в різних країнах або компаніях, виявлення найефективніших практик.

3. Емпіричні методи — вивчення практики конкретних підприємств, аналіз реальних документів, які використовуються у зовнішньоекономічних операціях.

4. Системний підхід — розгляд документування як частини загальної системи управління зовнішньоекономічною діяльністю.

5. Статистичні методи — аналіз кількісних показників (наприклад, обсягів ЗЕД, витрат на документування, часу обробки документів тощо).

6. Метод моделювання — розробка моделей документообігу з метою оптимізації процесів.

7. SWOT-аналіз — оцінка сильних і слабких сторін існуючої системи документування, а також можливостей і загроз у контексті розвитку ЗЕД.

Ці методи дозволяють комплексно дослідити проблему, оцінити ефективність існуючих підходів та обґрунтувати шляхи вдосконалення.

Структура роботи

Кваліфікаційна робота «Документування зовнішньоекономічної діяльності підприємства: сучасні підходи та перспективи розвитку». містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і літератури та додатки.

Вступ містить виклад актуальності теми, формулювання об'єкта, предмета, мети, окреслені завдання дослідження.

Перший розділ містить теоретичні аспекти документування ЗЕД підприємства, визначені актуальні проблеми та перспективні можливості процесу форматування документаційного забезпечення саме зовнішньоекономічної діяльності, викладені результати аналізу джерельної бази, зазначені методи дослідження, що були використані під час виконання поставлених завдань.

У другому розділові розглянуто організацію документування ЗЕД на прикладі підприємства ВАТ НВП «Радій»; проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність підприємства та систему документообігу сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Третій розділ містить обґрунтування напрямів вдосконалення документального забезпечення ЗЕД вдосконалення документального забезпечення ЗЕД відкритого акціонерного товариства НВП «Радій» а також сформульовані рекомендації та викладено міркування щодо можливого покращання рівня оптимізації документообігу та використання електронного документообігу у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Результати виконаного дослідження представлені у висновках.

Кваліфікаційна робота містить 3 розділи, список використаних джерел та літератури складає 55 найменувань, додатки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД), документування, документообіг, контракт (зовнішньоекономічний договір), інвойс, митне оформлення, електронний документообіг (ЕДО), нормативно-правове регулювання, інформаційна безпека документації.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність і значення зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність є невід'ємною складовою функціонування сучасного підприємства в умовах відкритої економіки та глобалізації світового господарства. Вона охоплює комплекс дій, пов'язаних із міжнародною торгівлею товарами, послугами, обміном капіталами, технологіями та інформацією.

Сутність ЗЕД полягає у встановленні господарських відносин між суб'єктами з різних країн з метою отримання економічної вигоди. У сучасних умовах підприємства використовують ЗЕД як інструмент для розширення ринків збуту, диверсифікації джерел постачання, залучення інвестицій, впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності.

Дослідження проблеми документаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні проводили низка науковців, які розглядали різні аспекти цієї теми.

М. О. Липовенко та О. В. Зінченко вивчали методику документування операцій у ЗЕД, акцентуючи увагу на практичних аспектах оформлення документів та їх відповідності нормативним вимогам [27].

В. М. Білявський та А. С. Донець досліджували управління системою інформаційного забезпечення ЗЕД, зокрема роль інформаційних технологій у забезпеченні ефективного документообігу [7].

В. О. Козуб розглядала формування інформаційного забезпечення ЗЕД підприємства, аналізуючи структуру та функціонування інформаційних систем у цьому контексті [27].

С. В. Бестужева зосереджувалася на удосконаленні системи інформаційного забезпечення ЗЕД підприємств України, пропонуючи шляхи підвищення ефективності інформаційних процесів [7].

А. С. Побожій досліджував організацію і методику обліку та аудиту ЗЕД, що включає аналіз документального оформлення зовнішньоекономічних операцій [49].

Ці науковці зробили значний внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів документаційного забезпечення ЗЕД, що може бути корисним для подальших досліджень та впровадження ефективних практик у цій сфері.

Анна Погребняк та Тетяна Хоменко у статті «Еволюція наукових поглядів на сутність поняття “зовнішньоекономічна діяльність”» пропонують таке визначення: «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства - це сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства відповідно до зовнішньоекономічних зв'язків держави, пов'язаних з виходом підприємства на зовнішній ринок та його безпосередньою участю в зовнішньоекономічних операціях» [1].

Ніла Тюріна, Наталія Карвацка та Андрій Петяк у статті «Зовнішньоекономічна діяльність: сутнісні характеристики та система менеджменту» зазначають [2].

«Зовнішньоекономічна діяльність - це сукупність виробничо-комерційних процесів, спрямованих на реалізацію економічних інтересів підприємства у сфері міжнародного співробітництва, що включає експортно-імпортні операції, інвестиційну діяльність, участь у міжнародних проектах тощо».

Васюренко В.О. у статті «Теоретичні узагальнення щодо розуміння сутності поняття “зовнішньоекономічна діяльність підприємства”» пропонує [3].

«Зовнішньоекономічна діяльність підприємства - це цілеспрямована діяльність суб'єкта господарювання, яка полягає у встановленні та розвитку економічних зв'язків з іноземними партнерами з метою отримання прибутку та підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку» []

Олена Беляєва у навчальному посібнику «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств» зазначає: «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства - це комплекс заходів, спрямованих на реалізацію економічних інтересів підприємства через участь у міжнародних економічних відносинах, що включає експортно-імпортні операції, інвестиційну діяльність, співпрацю з іноземними партнерами».

З зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні дослідження проводили такі вітчизняні науковці:

Ірха Людмила Іванівна у своїй кандидатській дисертації «Облік та аналіз експортно-імпортних операцій підприємств України» (2005) розглядає організаційно-методичні аспекти обліку зовнішньоекономічних операцій, класифікацію документів та їх відповідність міжнародним стандартам [.kneu.edu.ua](http://kneu.edu.ua)

Олена Беляєва є співавтором навчального посібника «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств» (2012), де висвітлюються теоретичні основи ЗЕД, функціональне забезпечення та аналіз діяльності підприємств у зовнішньоекономічній сфері [.chtyvo.org.ua](http://chtyvo.org.ua)

Марина Володимирівна Рета у роботі «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: обліковий аспект» (2017) досліджує облікові стандарти та процедури, пов'язані з експортно-імпортними операціями, що є важливими для документознавства [.repository.kpi.kharkov.ua+1kneu.edu.ua+1](http://repository.kpi.kharkov.ua+1kneu.edu.ua+1)

Анна Юріївна Погребняк та Тетяна Юріївна Хоменко у статті «Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність»»

аналізують розвиток терміну ЗЕД та його значення для підприємств, що має значення для документознавства [.sb-keip.kpi.ua](http://sb-keip.kpi.ua)

Олександр Володимирович Шевченко у своїх роботах досліджує систему документаційного забезпечення торговельної галузі України, зокрема в аспектах електронного документообігу та концептуальних моделей систем документації.

Дослідження проблеми документаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності активно проводяться як українськими, так і зарубіжними науковцями. Ось деякі з провідних зарубіжних дослідників, які внесли значний вклад у цю сферу.

До провідних зарубіжних дослідників документаційного забезпечення ЗЕД належить Едвард Г. Хінкельман (Edward G. Hinkelman). Міжнародний економіст з понад 20-річним досвідом у сфері імпорту та експорту. Автор книги *A Short Course in International Trade Documentation*, яка детально описує документи, необхідні для експорту, імпорту, транспортування та банківських операцій. У книзі також наведено глосарій, зразки документів та вимоги до документації для 50 країн світу.

Тарсем Сінгх Бхогал (Tarsem Singh Bhogal) та Арун Кумар Триведі (Arun Kumar Trivedi) співавтори розділу *Documents in Foreign Trade* у книзі *International Trade Finance*, де аналізується значення документів у міжнародній торгівлі, їх класифікація та роль у фінансуванні зовнішньоекономічних операцій.

Такеші Хіраїде (Takeshi Hiraide), Шинья Ханаока (Shinya Hanaoka) та Такума Мацуда (Takuma Matsuda) у своїй статті *The Efficiency of Document and Border Procedures for International Trade* дослідили ефективність документальних та прикордонних процедур у міжнародній торгівлі, використовуючи метод аналізу даних (DEA) для оцінки ефективності в різних країнах.

Мохаммад Амін (Mohammad Amin) та Асиф Іслам (Asif Islam) у статті *The Time Cost of Documents to Trade* дослідили вплив кількості необхідних документів

на час, потрібний для здійснення торгових операцій, зокрема в країнах з низьким рівнем доходу.

Ці дослідження можуть бути корисними для глибшого розуміння процесів документального забезпечення ЗЕД та впровадження ефективних практик у цій сфері.

Значення зовнішньоекономічної діяльності особливо зростає для економіки України, оскільки вона сприяє інтеграції національного господарства у світовий економічний простір, залученню новітніх технологій та модернізації виробництва. Для окремого підприємства ЗЕД відкриває додаткові можливості для розвитку, однак водночас потребує високого рівня управління, знання міжнародних стандартів та належного документального супроводу.

Отже, ефективна організація зовнішньоекономічної діяльності передбачає не лише грамотну стратегію виходу на зовнішні ринки, а й чітке документальне забезпечення, що є запорукою правової та фінансової захищеності підприємства.

1.2. Нормативно-правова база зовнішньоекономічної діяльності в Україні

Основні нормативно-правові акти, що регламентують ЗЕД:

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.) є базовим документом, який визначає принципи здійснення ЗЕД, перелік суб'єктів, права та обов'язки, порядок укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів), відповідальність за порушення законодавства.

Митний кодекс України (2012 р.) встановлює правила переміщення товарів через митний кордон, регламентує процедури митного оформлення, заповнення митних декларацій, сплати митних платежів, застосування митного контролю та оформлення супровідних документів.

Цивільний та Господарський кодекси України містять загальні положення про договірні зобов'язання, в тому числі щодо укладення, зміни та розірвання зовнішньоекономічних договорів, порядок розгляду спорів між суб'єктами ЗЕД.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (1999 р.) регулює ведення бухгалтерського обліку операцій ЗЕД, порядок відображення валютних операцій, курсових різниць, формування фінансової звітності.

Постанова Кабінету Міністрів України № 848 від 04.07.2007 «Про затвердження Порядку реєстрації контрактів резидентів на здійснення ЗЕД» - визначає вимоги до реєстрації зовнішньоекономічних договорів в уповноважених органах (раніше - в Мінекономіки, наразі цю вимогу скасовано, але історично вона мала значення).

Наказ Міністерства фінансів України № 1307 від 31.12.2013 «Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій» - визначає вимоги до оформлення митної документації, структуру та зміст граф декларацій.

Міжнародні стандарти (зокрема Incoterms та ISO) підприємства, які здійснюють ЗЕД, враховують правила Incoterms при формуванні умов поставки, а також застосовують міжнародні стандарти ISO для сертифікації якості продукції.

Види документів, що регулюються зазначеним законодавством:

- Зовнішньоекономічні контракти (договори);
- Інвойси (рахунки-фактури);
- Платіжні доручення;
- Митні декларації (форми МД-2, МД-3);
- Транспортні та товаросупровідні документи (CMR, коносамент, пакувальний лист тощо);
- Сертифікати походження товару;

- Податкові документи (ПДВ-накладні, звіти з трансфертного ціноутворення тощо);
- Документи бухгалтерського обліку ЗЕД.

Таким чином, нормативно-правове регулювання документування ЗЕД в Україні є багаторівневим і охоплює як національні, так і міжнародні джерела. Дотримання вимог законодавства є запорукою легальності, прозорості та безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Нормативно-правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в Україні є важливою складовою формування правового середовища для суб'єктів ЗЕД. Воно регулює відносини, що виникають між державою, юридичними та фізичними особами у процесі здійснення зовнішньоекономічних операцій, визначає порядок їх організації, оформлення, обліку та контролю.

Ключовим законодавчим актом у цій сфері є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.), який закріплює основні принципи, види, форми, суб'єкти та державне регулювання ЗЕД. У законі встановлено права і обов'язки суб'єктів господарювання, регламентовано механізми державного контролю, особливості експортно-імпортних операцій, систему ліцензування та квотування.

Крім цього, важливими нормативними джерелами є:

- Митний кодекс України, який регулює порядок переміщення товарів через митний кордон;
- Податковий кодекс України, що визначає податкові аспекти ЗЕД, зокрема обкладання ПДВ та податком на прибуток при міжнародних операціях;
- Господарський та Цивільний кодекси України, які встановлюють загальні правила укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів);
- Закон України «Про зовнішню торгівлю», що регламентує політику торговельного захисту;

- Міжнародні угоди та конвенції, ратифіковані Україною (наприклад, Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року).

Також важливу роль відіграють підзаконні акти: постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства економіки, Державної митної служби, Національного банку тощо. Саме вони деталізують порядок оформлення документів, здійснення валютного контролю, ліцензування експорту/імпорту окремих товарів.

У сукупності ці нормативні акти створюють правову основу, яка забезпечує правомірність, прозорість та ефективність здійснення зовнішньоекономічної діяльності українськими підприємствами.

1.3. Документаційне забезпечення управління ЗЕД: поняття, види, принципи

Документаційне забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю є ключовим елементом ефективної організації ЗЕД на підприємстві. Воно охоплює створення, обробку, обіг, зберігання та використання документів, що супроводжують зовнішньоекономічні операції, та забезпечують їх законність, прозорість і контрольованість.

Під документаційним забезпеченням ЗЕД розуміють сукупність процесів і систем, пов'язаних з формуванням, оформленням, обробкою та збереженням документів, які відображають зовнішньоекономічну діяльність підприємства. Це включає як внутрішні документи (накази, протоколи, звіти), так і зовнішні (контракти, інвойси, митні декларації, платіжні доручення, транспортні накладні тощо).

Види документів у ЗЕД.

Основні категорії документів, що використовуються у зовнішньоекономічній діяльності це установчо-договірні документи до яких належать зовнішньоекономічні контракти та додаткові угоди.

Основні види установчо-договірних документів:

1. Установчі документи - визначають правовий статус підприємства, його організаційно-правову форму та повноваження.

- Статут підприємства – головний документ юридичної особи, в якому зазначено права, обов'язки, напрямки діяльності, включно із ЗЕД.
- Свідоцтво про державну реєстрацію (ЄДРПОУ) – підтверджує факт офіційного створення юридичної особи.
- Виписка з Єдиного державного реєстру – актуальна інформація про підприємство.
- Рішення засновників або установчий договір – підтверджує створення підприємства декількома особами (якщо є).
- Ліцензії (за потреби) – якщо певні види ЗЕД підлягають ліцензуванню.

2. Договірні документи - ці документи регулюють зміст, умови та порядок здійснення конкретної зовнішньоекономічної операції.

- Зовнішньоекономічний контракт (договір) – головний документ, що визначає умови співпраці між контрагентами з різних країн. Містить реквізити сторін, опис товару (послуг), ціну, терміни поставки, спосіб оплати, арбітражні умови тощо.
- Специфікація до контракту – додаток до договору, що конкретизує умови поставки (кількість, ціни, пакування тощо).
- Інвойс (рахунок-фактура) – виставляється продавцем покупцю для оплати.
- Платіжні доручення / документи – підтвердження платежів згідно з контрактом.
- Листи-запрошення, оферти, тендерна документація – у разі проведення конкурсів або попередніх переговорів.

Документи у ЗЕД - забезпечують законність ведення діяльності. Є основою для митного оформлення вантажів. Визначають права і обов'язки сторін, а також порядок вирішення спорів. Забезпечують фінансову безпеку шляхом чітких домовленостей.

Розрахунково-фінансові документи в ЗЕД – це документи які використовуються для оформлення та підтвердження міжнародних фінансових розрахунків між експортерами та імпортерами. Вони гарантують виконання зобов'язань сторонами й забезпечують законність переказу коштів. До Розрахунково-фінансових документів належать: рахунки-фактури (інвойси), платіжні доручення, банківські документи (акредитиви, гарантії).

1. Інвойс (рахунок-фактура, invoice) - це головний комерційний документ, який надається продавцем покупцю і містить:

- Реквізити продавця та покупця
- Номер і дата інвойсу
- Опис товару/послуг
- Кількість, ціна, валюта
- Загальна сума до сплати
- Умови поставки (згідно з Incoterms)
- Умови платежу
- Номер контракту

Функції:

- Служить підставою для митного оформлення
- Є вимогою для платежу
- Підтверджує факт надання товару або послуг

2. Платіжне доручення - це розрахунковий документ, який видається покупцем своєму банку для переказу грошових коштів продавцеві.

- Вказується банк одержувача
- Реквізити одержувача

- Сума переказу
- Призначення платежу (контракт, інвойс тощо)
- Дата та підпис уповноваженої особи

Функції:

- Ініціює банківський переказ коштів
- Підтверджує факт виконання платіжного зобов'язання

3. Банківські документи:

Акредитив (Letter of Credit) - це банківське зобов'язання, за яким банк імпортера гарантує оплату експортеру за умов надання визначених документів.

Переваги:

- Гарантована оплата за дотримання умов
- Мінімізація ризиків для обох сторін
- Часто використовується при першій співпраці

Типи акредитивів:

- Безвідкличний
- Підтверджений
- Револьверний
- Трансферабельний

Банківська гарантія - це зобов'язання банку сплатити кошти, якщо одна зі сторін порушує контрактні зобов'язання.

Різновиди гарантій:

- Платіжна гарантія
- Гарантія виконання контракту
- Гарантія повернення авансу
- Тендерна гарантія

Функції:

- Захист від комерційного ризику
- Додаткова впевненість у партнері

- Часто використовується в держзакупівлях і великих проектах

Ці документи є невід'ємною частиною зовнішньоекономічного контракту, і правильне їх оформлення – запорука безпечної та ефективної міжнародної торгівлі.

До транспортних документів належать: коносаменти, CMR, авіа- і залізничні накладні. Ці документи супроводжують товар під час транспортування і виконують доказову, розрахункову та митну функцію. Вони підтверджують укладення договору перевезення та факт відправлення товару.

Коносамент (Bill of Lading, B/L) - *морське перевезення* - документ підтверджує приймання вантажу судноплавною компанією; є титульним документом, тобто власник коносаменту має право на вантаж; використовується як засіб передавання права власності (можна ендосувати – передавати третім особам).

Види коносаментів:

- Іменний (на конкретного одержувача)
- Наказовий (може передаватися шляхом індосаменту)
- Пред'явницький (видається пред'явнику документа)

Містить інформацію про:

- Відправника й одержувача
- Назву судна
- Порт відправлення та прибуття
- Опис вантажу
- Умови перевезення

CMR (міжнародна автотранспортна накладна) - документ, який використовується при міжнародних автомобільних перевезеннях вантажів відповідно до Конвенції CMR.

Основні функції:

- Підтверджує укладення договору перевезення

- Містить інформацію про маршрут, перевізника, відправника та вантаж
- Служить основою для митного оформлення і претензій у разі пошкодження вантажу

Структура CMR:

- 3 примірники: для відправника, одержувача та перевізника
- Містить підписи всіх сторін

Авіанакладна (Air Waybill, AWB) - документ, що використовується при авіаперевезеннях, оформлюється авіакомпанією або агентом.

Функції:

- Є розпискою про прийняття вантажу
- Містить умови перевезення
- Не є титульним документом (на відміну від коносаменту), тобто не передає право власності

Містить:

- Код та номер AWB
- Інформацію про відправника, одержувача
- Вартість доставки
- Відомості про вантаж (вага, об'єм)

Залізнична накладна (CIM, CMGS) - використовується при міжнародних залізничних перевезеннях.

Існують дві основні форми:

- CIM - відповідно до Конвенції COTIF (Європа, деякі країни Азії)
- CMGS - на пострадянському просторі та в деяких країнах Азії

Функції:

- Оформлює договір перевезення
- Визначає відповідальність перевізника
- Є підставою для претензій щодо втрати чи пошкодження вантажу

Всі транспортні документи необхідні для митного оформлення, а також для здійснення оплати (зокрема, при розрахунках через акредитив).

До Митних документів відносимо: митні декларації, сертифікати походження, товаросупровідні документи - документи необхідні для законного переміщення товарів через митний кордон, забезпечення сплати митних платежів та контролю країни походження і якості продукції.

Митна декларація - це офіційний документ, який подається митним органам з метою декларування товарів та транспортних засобів.

В Україні основним форматом є митна декларація єдиного адміністративного документа (ЄАД/ЕАД) - форма MD-2.

Містить інформацію про:

- Відправника та одержувача
- Характеристики товару (код УКТ ЗЕД, кількість, вага, вартість)
- Країну походження та призначення
- Умови поставки (Incoterms)
- Митний режим (експорт, імпорт, транзит тощо)
- Митні платежі (мито, ПДВ, акциз)

Електронне подання митної декларації через Єдине вікно дозволяє пришвидшити процес митного оформлення.

Сертифікат походження товару - документ, який підтверджує, що товар вироблено або перероблено в певній країні. Видається торгово-промисловими палатами або іншими уповноваженими органами.

Типи сертифікатів:

- Форма А - для пільгового митного режиму у межах системи GSP (Generalized System of Preferences).
- Сертифікати EUR.1, EUR-MED - у рамках зон вільної торгівлі (наприклад, з ЄС).
- Загальний сертифікат - для країн, що не мають угод про преференції.

Значення:

- Надання митних пільг (зменшене або нульове мито).
- Підтвердження географічного походження.
- Вимога для сертифікації чи споживчих норм.

Товаросупровідні документи - документи, які супроводжують вантаж під час перевезення і надаються митним органам.

Основні види:

- Пакувальний лист (packing list) - перелік товарів у вантажі, вказує кількість, тип упаковки, вагу, габарити
- Рахунок-фактура (інвойс) - підтверджує вартість товару
- Транспортні документи - CMR, коносамент, авіанакладна, залізнична накладна
- Контракт - підтверджує договірні відносини між сторонами
- Специфікація до контракту - деталізує товарну партію
- Сертифікати якості, відповідності - якщо це вимагається митницею або споживачем

Призначення:

- Підтвердження достовірності та повноти митної декларації
- Полегшення контролю та митного огляду
- Підстава для сплати митних платежів.

Існує ще ряд документів задіяних в ЗЕД: сертифікати якості, страхові поліси, товарні ярлики, пакувальні листи.

Сертифікат якості - це офіційний документ, який підтверджує відповідність товару встановленим стандартам якості (національним або міжнародним).

Видається виробником або акредитованою сертифікаційною установою.

Містить:

- Найменування товару

- Показники якості
- Випробування або лабораторні результати
- Дату виготовлення та термін придатності

Функція: забезпечення впевненості покупця у відповідності товару стандартам безпеки, екології, технічним умовам.

2. Страховий поліс (Insurance Policy) - це документ, який підтверджує укладення договору страхування вантажу, що перевозиться в рамках ЗЕД.

Видається: страховою компанією.

Містить:

- Страхову суму
- Період дії
- Перелік ризиків (пошкодження, втрата, крадіжка тощо)
- Інформацію про застрахований вантаж і маршрут перевезення

Функція: забезпечення фінансового захисту у випадку настання страхового випадку під час транспортування.

Товарний ярлик (Label, Маркування) - це елемент маркування упаковки товару, який містить базову інформацію про продукт, що необхідна для його ідентифікації та безпечного використання.

Містить:

- Найменування товару
- Назва виробника або постачальника
- Країна походження
- Вага/об'єм/розмір
- Умови зберігання або транспортування
- Позначки про крихкість, вологість тощо

Функція: ідентифікація товару під час транспортування, зберігання та продажу.

Пакувальний лист (Packing List) - це документ, який детально описує вміст кожного місця (упаковки), що входить до вантажної партії.

Містить:

- Номери упаковок (ящиків, палет тощо)
- Найменування товарів
- Кількість, вага, габарити
- Умови упаковки

Функція: Полегшує огляд і перевірку вантажу при митному контролі, прийманні та складуванні.

Ці документи відіграють ключову роль у логістиці, безпеці вантажу, якості та законності міжнародних поставок.

Принципи документаційного забезпечення ЗЕД виступають:

1. Достовірність - документи мають точно відображати зміст господарських операцій.
2. Повнота - забезпечення повного комплексу документів для кожної операції.
3. Своєчасність - оформлення та подання документів у встановлені терміни.
4. Законність - відповідність змісту і форми документів чинному законодавству України та міжнародним нормам.
5. Уніфікованість - використання стандартних форм і шаблонів документів.
6. Конфіденційність - захист комерційної інформації, що міститься у ЗЕД-документах.
7. Автоматизація - впровадження електронного документообігу для підвищення ефективності та зниження помилок.

Ефективне документаційне забезпечення ЗЕД є запорукою успішного здійснення міжнародних операцій, зменшення ризиків, а також забезпечення юридичної й фінансової безпеки підприємства.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЕД НА ПРИКЛАДІ КОНКРЕТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Історія та основні напрями діяльності підприємства

Науково-виробниче підприємство «Радій» було зареєстровано 19.02.1993 р. у вигляді Приватного підприємства. Підприємство розташоване за адресою: 25030, Україна, Кіровоградська область, м. Кропивницький, вул. Академіка Тамма, 29. Підприємство зареєстровано як юридична особа, яка має власне майно, рахунки в установах банків як в національній так і в іноземній валюті. Підприємство має власний фірмовий знак. Діяльність підприємства керується законодавством України.

Організаційно-правова форма: ПАТ НВП «Радій» (Приватне акціонерне товариство науково-виробниче підприємство «Радій») функціонує як приватне акціонерне товариство, що передбачає наявність акціонерів та можливість вільного обігу акцій на фондовому ринку. Це дає підприємству можливість отримати інвестиції через продаж акцій.

У 1954 році підприємство було засноване як науково-дослідний центр, що займався розробкою радіоелектронних систем і технологій. Компанія створила систему радіоконтролю та зв'язку для промисловості.

1970-ті славетні роки розширення діяльності та початок автоматизації, завод почав випускати телевізійну апаратуру.

У 1977 р. стає великим виробником телестудійного обладнання для телетрансляції олімпіади 1980 р.

ПАТ НВП «Радій» почало розробляти систему управління для великих промислових об'єктів, спрямованих на підвищення ефективності та безпеку виробництва. Підприємство поставило на контроль розробку спеціалізованого обладнання для автоматизації процесів та управління на енергетичних об'єктах.

У 1986 році, після аварії на Чорнобильській АЕС, стало актуальним питання в потребі сучасних системах безпеки та контролю за атомними електростанціями. У цей період підприємство розробляє та створює надійні системи автоматизованого керування атомними електростанціями в Україні та за її межами. Підприємство розробило обладнання, яке дозволило забезпечити безперебійний моніторинг і контроль роботи реакторів та інших ключових елементів енергоблоків.

У 1990-ті роки на завод розпочав трансформацію, що дав можливість перейти до ринкових відносин.

1995 р. створено ПАТ НВП «Радій» у цей період підприємство почало активніше співпрацювати з міжнародними партнерами та підкорювати зовнішній ринок. Завдяки напрацьованому досвіду в розробці систем атомної енергетики, підприємство, рекомендувало себе як надійного постачальника рішень для підвищення безпеки і надійності з виготовлення автоматизованих систем управління технологічними процесами атомних електростанцій.

2000-ті роки почався активний розвиток і впровадження інновацій на підприємстві, розроблено цифрові вимірювальні і управляючі системи.

Компанія активно працює з українськими та міжнародними партнерами, беручи участь у різноманітних проектах з модернізації атомних електростанцій, зокрема в Україні та за її межами. Одним із важливих досягнень стало

впровадження нової системи безпечного керування на атомних електростанціях, які відповідали міжнародним стандартам, що дозволило ПАТ НВП «Радію» конкурувати на енергетичному ринку.

Підприємство у 2010 р. виходить на міжнародний ринок. Підприємство активно впроваджує новітні технології у своїх розробках, все це дозволило йому залишитися конкурентоспроможним на світовому ринку. Підприємство приймає інноваційні рішення у сфері програмного забезпечення систем керування та управління процесами на атомних електростанціях. Ці розробки дозволили підвищити надійність і безпеку енергоблоків та мінімізувати різні ризики в атомній промисловості.

ПАТ НВП «Радій» укомплектовано висококваліфікованим персоналом, який налічує понад 1000 працівників. «Радій» – це 7 конструкторських бюро, в яких працює 300 інженерів-розробників, з них два доктори технічних наук та 11 кандидатів наук. На підприємстві впроваджена та успішно функціонує система менеджменту якості, сертифікована міжнародним органом з сертифікації Quality Austria на відповідність вимогам стандарту ISO 9001:2015. Виробництво ПАТ НВП «Радій» забезпечене сучасним високопродуктивним технологічним та випробувальним обладнанням, яке дозволяє забезпечувати повний цикл виготовлення, налаштування та проведення випробувань виробів із дотриманням вимог контролю якості на всіх етапах виробництва. Професіоналізм, відповідальність і постійне вдосконалення за для розвитку енергетичного сектору України базується робота ПАТ НВП «Радій».

Одним із важливих етапів стало збільшення частки експорту в структурі доходів компанії, що дозволило підприємству стабільно розвиватися навіть у складні економічні та політичні часи.

2014-2020 рр. виклики та адаптація до нових умов праці, компанія активно працює над проектами модернізації українських атомних електростанцій, співпрацюючи з державними установами та міжнародними організаціями. Також

підприємство змогло зберегти свої позиції на міжнародних ринках, що дозволило компенсувати втрачене від скорочення персоналу.

2020-2024 роки інновацій, цифровізації та стійкий розвиток підприємства, працює над проектами, пов'язаними з впровадженням систем автоматизації в інших галузях промисловості, розширюючи спектр своїх продуктів і послуг. В умовах світової економічної нестабільності та зростаючих викликів у сфері енергетики ПАТ НВП «Радій» акцентує увагу на інноваціях та екологічно стійких рішеннях.

У 2022–2024 роках, з початком повномасштабної війни в Україні, ПАТ НВП «Радій» стикнулося з новими викликами, пов'язаними з руйнаціями інфраструктури, обмеженнями в логістиці та нестабільною економічною ситуацією. Компанія продовжує працювати, підтримуючи критичну інфраструктуру енергетичної галузі та впроваджуючи рішення для підвищення безпеки та надійності енергетичних систем України. До основних досягнень 2000-2024 років можемо віднести, розширення продукції на міжнародні ринки, 2018 р. була укладена угода з американською компанією «Curtiss-Wright Corporation», завершено два проекти в Аргентині з ядерної тематики; засновано компанію «RadiyLED» для реалізації української енергозберігаючої системи і світлодіодної продукції.

Насьогодні ПАТ НВП «Радій» є одним із провідних українських підприємств в галузі автоматизації та безпеки енергетичних об'єктів, зокрема атомних електростанцій, продовжує і змінює ключову роль у забезпеченні стабільності енергетичної інфраструктури України.

Основні сучасні види продукції ПАТ НВП «Радій» орієнтовані на розробку та впровадження рішень для автоматизації та безпеки в енергетичній галузі, зокрема для атомних електростанцій. Продукція компанії відповідає високим міжнародним стандартам якості та безпеки.

ПАТ НВП «Радій» займається: розробкою комплексних систем автоматизації - АСУ ТП для атомних електростанцій, АСУ ТП для промислових об'єктів; системою безпеки для АЕС - системи управління безпекою, системи аварійного захисту реакторів; програмне забезпечення для автоматизації.

Компанія розробляє спеціалізоване програмне забезпечення для управління технологічними процесами на АЕС та промислових об'єктах. Програмне забезпечення дозволяє проводити моніторинг, контроль та аналіз роботи системи в реальному часі – SCADA.

ПАТ НВП «Радій» розробляє інформаційно-вимірювальні системи для моніторингу різноманітних показників на промислових та енергетичних об'єктах. Вони забезпечують збирання, обробку та аналіз інформації в режимі реального часу.

З розвитком цифрових технологій та підвищенням рівня кіберзагроз компанія ПАТ НВП «Радій» почала пропонувати рішення для захисту промислових об'єктів від кіберзагроз. Це включає захист автоматизованих систем управління та промислових мереж від несанкціонованого доступу та атак.

ПАТ НВП «Радій» займається виробництвом світлодіодних освітлювальних систем - це енергоефективні рішення для промислового освітлення, а також для використання в громадських будівлях і на відкритих просторах.

Компанія пропонує послуги з модернізації існуючих систем на атомних електростанціях. Це включає заміну старого обладнання на сучасніші автоматизовані системи управління та безпеки, що дозволяє підвищити надійність і ефективність роботи.

Завод рульової гідромеханіки, який входить до складу ПАТ НВП «Радій», спеціалізується на виробництві та розробці компонентів і систем управління гідравлічними механізмами. Основний напрямок діяльності цього підрозділу включає: виробництво рульових систем для промислової техніки (гідравлічні

рульові системи, гідроциліндри та інші гідравлічні компоненти); розробка і виготовлення гідравлічних систем для важкої промисловості (гідравлічні системи для спецтехніки, гідромеханічні приводи та механізми); модернізація та обслуговування гідравлічного обладнання (сервісне обслуговування та ремонт, адаптація під індивідуальні замовлення).

Завдяки своєму досвіду в розробці та виробництві гідравлічних компонентів і систем, завод рульової гідромеханіки виконує важливу роль у структурі ПАТ НВП «Радій», забезпечуючи як українські, так і міжнародні ринки якісними та надійними рішеннями для гідравліки.

Станом на останні доступні дані, **статутний капітал** ПАТ НВП «Радій» **становить 29,380 млн грн.**

ПАТ НВП «Радій» володіє кількома сильними сторонами, які забезпечують його стабільність і конкурентоспроможність на ринку. Ось основні з них: технологічне лідерство та інновації (впровадження новітніх технологій, висока якість продукції), міжнародна присутність та експансія (експорт на міжнародні ринки, співпраця з міжнародними партнерами), досвід із експертизи в енергетичному секторі (довготривала робота в атомній енергетиці, участь у критичних інфраструктурних проектах), стабільність та адаптивність в умовах економічних викликів (стійкість в умовах кризи, можливість роботи в умовах війни), різноманітність продукції (широкий спектр рішень, спеціалізоване програмне забезпечення, висококваліфікований персонал (професійна команда, навчання та підвищення кваліфікації), репутація та довіра на ринку (надійний партнер, високий рівень довіри), модернізація та розвиток власної інфраструктури (постійне оновлення виробничих потужностей, можливість масштабування).

ПАТ НВП «Радій» має сильні конкурентні переваги завдяки своїй інноваційній продукції, міжнародній експансії, глибокій експертизі у сфері атомної енергетики, стійкості до економічних викликів та професійному

персоналу. Завдяки цій компанії продовжується залишатися лідером у своїй галузі, розширюючи свій вплив на енергетичний ринок.

2.2. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства ВАТ НВП «Радій»

Підприємство ВАТ НВП «Радій» активно здійснює ЗЕД, зокрема:

- Експорт високотехнологічної продукції до США, Канади та інших країн;
- Отримання сертифікатів відповідності міжнародним стандартам, зокрема сертифікація платформи RadICS Комісією з ядерного регулювання США (NRC);
- Укладання контрактів на постачання продукції за кордон, наприклад, контракт № RAD-1128/PC на експорт кукурудзи.

Зовнішньоекономічна діяльність ПАТ НВП «Радій» є стратегічним напрямом його розвитку і охоплює широкий спектр міжнародної співпраці у сфері високих технологій для ядерної енергетики. Ось ключові аспекти ЗЕД цього підприємства:

1. Експорт продукції ядерного призначення

ПАТ НВП «Радій» виробляє цифрові системи управління безпекою для атомних електростанцій. Найвідомішим продуктом є платформа RadICS - єдина у світі система, розроблена поза межами США, яка сертифікована Комісією з ядерного регулювання США (NRC). Це дозволяє компанії експортувати свою продукцію до США та інших країн, що вимагають високих стандартів безпеки.

2. Участь у міжнародних проєктах

Підприємство співпрацює з НАЕК «Енергоатом», бере участь у програмах підвищення безпеки на українських та закордонних АЕС, включаючи контракти з іноземними замовниками.

3. Сертифікація за міжнародними стандартами

ПАТ НВП «Радій» постійно проходить аудит та сертифікацію відповідно до міжнародних стандартів, зокрема:

- ISO 9001:2015 - система управління якістю;
- Вимоги NRC США;
- Вимоги Європейської комісії з ядерної безпеки (для поставок у ЄС).

4. Митне оформлення та супровід контрактів

Підприємство оформлює експортно-імпортні контракти, здійснює митне декларування, валютний контроль, готує технічну документацію відповідно до міжнародних норм (у тому числі англійською мовою).

5. Міжнародна кооперація та виставки

ПАТ НВП «Радій» бере участь у міжнародних форумах, виставках, симпозіумах, зокрема у США, Канаді, Кореї, Китаї, що сприяє розширенню партнерських зв'язків та виходу на нові ринки.

Зовнішньоекономічна діяльність ПАТ НВП «Радій» базується на високих технологіях, дотриманні міжнародних стандартів і активному просуванні на глобальному ринку. Це робить підприємство прикладом ефективної інтеграції українського високотехнологічного бізнесу в міжнародну економіку.

Основні напрями діяльності ПАТ НВП «Радій» спеціалізується на розробці, виробництві та впровадженні:

- Інформаційно-цифрових систем безпеки для атомних та теплових електростанцій, виготовлених на базі програмованих логічних інтегральних схем (ПЛІС) Автоматизованих систем управління технологічними процесами (АСУ ТП) для об'єктів з підвищеною технологічною
- Електрообладнання для промисловості, включаючи комплектні трансформаторні підстанції, пульти управління, системи пожежної сигналізації, розподільні шафи та інше
- Гідромеханічного обладнання та засобів аналізу фізичних процесів.

У серпні 2019 року компанія отримала сертифікат Комісії з ядерного регулювання США (NRC) на свою розробку - цифрову платформу RadICS. Такий сертифікат мають лише шість компаній у світі, включаючи Rolls-Royce, Westinghouse Electric Corporation, Framatome та General Electric.

Підприємство має: 8 конструкторських бюро, 10 ділянок високотехнологічних виробничих процесів, 7 сучасних випробувальних полігонів.

Це дозволяє забезпечити повний цикл виробництва - від розробки до впровадження та обслуговування продукції.

Продукція ПАТ НВП «Радій» постачається не лише на український ринок, але й експортується до інших країн, що свідчить про високу конкурентоспроможність та відповідність міжнародним стандартам якості.

Модернізацію обладнання АЕС «Козлодуй» (Болгарія) було проведено 2024 р. для підвищення рівня безпеки та надійності її експлуатації. Основними компонентами даного проєкту було впровадження системи аварійного та попереджувального захисту та системи автоматичного регулювання потужності, розвантаження й обмеження потужності та прискореного попереднього захисту реактора. Всі системи побудовані на обладнанні платформи RadICS та відповідають міжнародним стандартам безпеки.

Основні напрями зовнішньоекономічної діяльності

ПАТ НВП «Радій» активно здійснює зовнішньоекономічну діяльність, яка включає:

- Експорт високотехнологічної продукції: інформаційно-цифрові системи безпеки для атомних та теплових електростанцій, виготовлені на базі програмованих логічних інтегральних схем (ПЛІС), а також інше електрообладнання для промисловості radiy.com.

- Міжнародна сертифікація: продукція компанії має всі необхідні ліцензії та сертифікати, що відповідають нормативним вимогам, включаючи

сертифікат Комісії з ядерного регулювання США (NRC) на цифрову платформу RadICS .radiy.com

- Співпраця з міжнародними організаціями: підприємство проводить конференції під егідою Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) та є членом Асоціації виробників світлодіодної техніки, ГО «Український союз пожежної та техногенної безпеки» .kr-rada.gov.ua

Організаційна структура ЗЕД

Організація ЗЕД на підприємстві ВАТ НВП «Радій» включає:

- відділ зовнішньоекономічної діяльності: відповідає за укладання зовнішньоекономічних контрактів, ведення переговорів з іноземними партнерами та координацію експортно-імпортних операцій.

- юридичний відділ: забезпечує правовий супровід зовнішньоекономічних угод, перевірку відповідності контрактів міжнародним та національним нормативним актам.

- фінансовий відділ: контролює валютні операції, взаєморозрахунки з іноземними контрагентами та фінансове планування ЗЕД.

- логістичний відділ: організовує транспортування продукції, митне оформлення та взаємодію з митними брокерами.

Документаційне забезпечення ЗЕД

Підприємство використовує уніфіковані форми документів, що відповідають міжнародним стандартам, включаючи:

- Зовнішньоекономічні контракти: укладаються відповідно до вимог чинного законодавства України та міжнародних норм.

- Інвойси, пакувальні листи, сертифікати походження: оформлюються згідно з вимогами митних органів та міжнародних стандартів.

- Митні декларації: подаються в електронному вигляді через систему "Єдине вікно" для спрощення митного оформлення.

- Сертифікати відповідності та якості: підтверджують відповідність продукції міжнародним стандартам та вимогам замовників.

2.3. Система документообігу у сфері ЗЕД

Система документообігу у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства - це впорядкований процес створення, обробки, збереження, передачі та використання документів, що супроводжують здійснення міжнародних операцій. Така система має відповідати законодавчим вимогам як України, так і країн-контрагентів, а також міжнародним стандартам.

Система документообігу у сфері зовнішньоекономічної діяльності ВАТ НВП "Радій" забезпечує ефективну організацію, контроль та зберігання документації, пов'язаної з експортно-імпортними операціями, міжнародними контрактами, митним оформленням, логістикою та валютними операціями.

На підприємстві впроваджено електронну систему управління документообігом, яка інтегрується з бухгалтерським обліком та модулями ЗЕД. Основними завданнями системи є:

- автоматизація процесу створення, погодження та архівації зовнішньоекономічних документів;
- забезпечення оперативного доступу до документів уповноваженим працівникам;
- контроль за строками виконання договірних зобов'язань;
- збереження юридичної сили електронних документів шляхом використання електронного цифрового підпису (ЕЦП).

У рамках зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві оформлюються наступні основні види документів:

- контрактні документи: зовнішньоекономічні договори, додаткові угоди, інвойси, специфікації;

- митна документація: вантажні митні декларації, сертифікати походження, пакувальні листи;
- транспортно-логістичні документи: CMR, коносаменти, сертифікати відповідності;
- фінансові документи: банківські платіжні доручення, акти звірки, валютні довідки.

Особливістю документообігу ВАТ НВП "Радій" є тісна співпраця між зовнішньоекономічним, юридичним, бухгалтерським та логістичним відділами. Документообіг побудований за принципом маршрутної схеми погодження документів, що забезпечує контроль усіх етапів підготовки та виконання ЗЕД-операцій.

У процесі аналізу виявлено, що завдяки впровадженню сучасного електронного документообігу підприємство змогло зменшити витрати часу на погодження контрактів на 30%, зменшити ризики помилок і втрати документів, а також підвищити загальну ефективність міжнародної діяльності.

До основних функцій системи документообігу належить:

- забезпечення правової та фінансової прозорості ЗЕД;
- мінімізація ризиків при експортно-імпортних операціях;
- своєчасна підготовка та подача документів для митного та податкового оформлення;
- ведення архіву зовнішньоекономічних договорів та супровідних документів;
- автоматизація процесів для підвищення ефективності управління.

Основні етапи документообігу на підприємстві ВАТ НВП «Радій»:

1. Підготовчий етап:

- вивчення ринку, вибір контрагента;
- ведення переговорів, підготовка комерційної пропозиції;
- укладання зовнішньоекономічного контракту (договору).

2. Документальне оформлення угоди:
 - рахунок-фактура (інвойс);
 - пакувальний лист;
 - сертифікати (походження, якості, відповідності);
 - транспортні документи (CMR, коносамент, авіанакладна тощо);
 - митна декларація;
 - банківські документи (акредитив, платіжне доручення).
3. Контроль та облік:
 - реєстрація та систематизація документів у внутрішній системі;
 - ведення журналів зовнішньоекономічних операцій;
 - передача документів до бухгалтерії, юридичного та логістичного відділів.
4. Зберігання та архівування:
 - ведення електронного та паперового архіву;
 - забезпечення конфіденційності та збереження документів відповідно до внутрішніх регламентів.

На сучасному етапі підприємства, зокрема ПАТ НВП «Радій», активно впроваджують електронний документообіг (ЕДО). Це дозволяє:

- суттєво скоротити час на оформлення документів;
- мінімізувати людські помилки;
- автоматизувати процес обробки документів;
- інтегрувати документообіг із системами управління підприємством (ERP, CRM).

Взаємодія з контролюючими органами

Система документообігу передбачає регулярну взаємодію з:

- Державною митною службою (подача декларацій);
- Національним банком України (валютний контроль);
- Податковими органами (звітність з ПДВ, прибутку тощо).

Шаблони ЗЕД-документів

1. Інвойс (Invoice)

- INVOICE № ____ від __.__.20__
 - Постачальник: ПАТ НВП «Радій», Україна
 - Покупець: [Назва іноземної компанії], [Країна]
 - Контракт № ____ від __.__.20__

- № Назва товару Кількість Ціна за од. Сума
- 1 Система RadICS 2 шт \$10 000 \$20 000
-
- Всього: \$20 000
- Умови постачання: DAP, Incoterms 2020
- Оплата: Банківський переказ
- Підпис: _____
-

2. Пакувальний лист (Packing List)

PACKING LIST

- Відправник: ПАТ НВП «Радій»
- Одержувач: [Назва іноземного контрагента]
- Контракт № ____ від __.__.20__
-
- Пакувальна одиниця: Дерев'яний ящик №1
- Зміст:
 - - Блок керування RadICS – 2 шт
 - - Кабельні з'єднання – 4 шт
-

- Вага брутто: 150 кг
- Вага нетто: 130 кг
- Габарити: 120x80x100 см
-
- 3. Зовнішньоекономічний контракт (фрагмент)
 - КОНТРАКТ № __
- м. Кропивницький, Україна
- «__» _____ 20__ року
- Постачальник: ПАТ НВП «Радій»
 - Покупець: [Іноземна компанія]
- Предмет контракту: Постачання електронного обладнання RadICS
- Ціна: \$20 000
- Умови постачання: DAP, Incoterms 2020
- Форма розрахунків: банківський переказ
- Підписи сторін:
 - _____ /Радій/
 - _____ /Покупець/

Схема 1. Основні етапи документообігу у сфері ЗЕД на ВАТ НВП «Радій»

- інвойс (рахунок-фактура),

- пакувальний лист,

- сертифікати відповідності / походження

4. Митне оформлення (митна декларація, транспортні документи)

5. Відвантаження товару (CMR / авіанакладна / коносамент)

6. Валютні операції та банківський супровід (платіжні доручення, довідки)

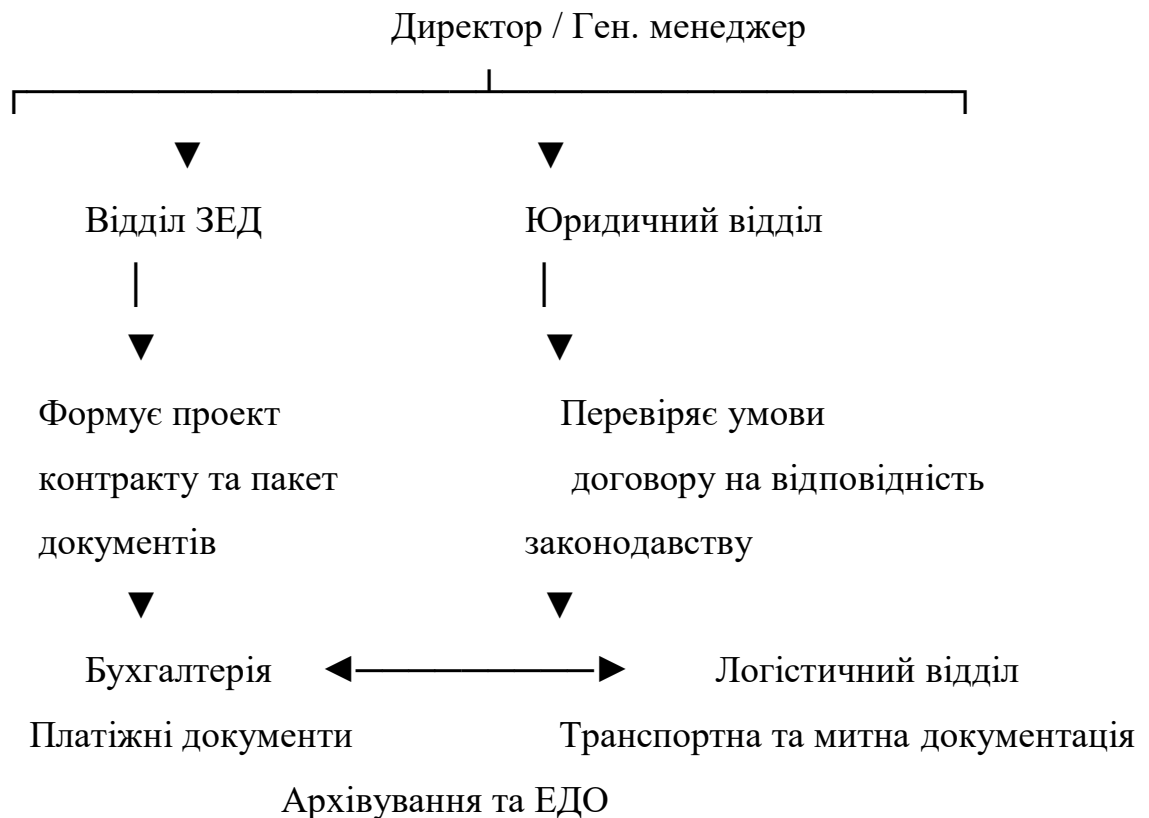
7. Архівація документів у внутрішній системі ЕДО

Типовий перелік документів у сфері ЗЕД підприємства ВАТ НВП «Радій»:

Категорія	Документ	Призначення
Контрактні	Зовнішньоекономічний договір (контракт)	Основний юридичний документ, що регулює поставки
Контрактні	Специфікація	Додаток до контракту з детальним описом товару
Контрактні	Інвойс (Invoice)	Фінансовий документ, що містить суму угоди
Логістичні	Пакувальний лист (Packing List)	Деталізує упаковку й кількість товару
Логістичні	Транспортна накладна (CMR)	Підтверджує факт перевезення вантажу
Логістичні	Сертифікат походження	Підтверджує країну виробництва товару
Митні	Вантажна митна декларація	Документ митного оформлення вантажу
Фінансові	Платіжне доручення	Банківський документ про оплату контракту

Фінансові	Валютна довідка (форма 1ДФ, довідка про обслуговування ЗЕД-контракту)	Звітність перед НБУ, валютний контроль
Внутрішні	Акт приймання-передачі товару	Документ, що підтверджує поставку товару

Схема 2. Взаємодія відділів у межах ЗЕД-документообігу

Підприємство використовує систему електронного документообігу, яка включає: облік та архівацію договорів і актів;

- інтеграцію з електронними платформами податкової служби;
- електронний цифровий підпис (ЕЦП) для юридичної чинності документів;
- формування звітності (в т.ч. по валютному контролю) у форматі XML, Excel.

Приклад: Інвойс (Invoice)

INVOICE № 23/04-R

Seller: БАТ НВП "Радій"

Address: вул. Технічна, 29, м. Кропивницький, Україна

Buyer: ABC Ltd, Berlin, Germany

Description: LED signaling device "Radium-Safe"

Quantity: 100 pcs

Unit Price: 120 EUR

Total: 12,000 EUR

Incoterms: DAP Berlin (INCOTERMS 2020)

Date: 05.06.2025

Authorized signature: _____

2.4. Аналіз проблем та ризиків у документуванні ЗЕД

Ефективне документальне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності є критично важливим для законного, безперервного та вигідного здійснення міжнародних операцій. Разом з тим, у процесі документування ЗЕД виникає низка проблем та ризиків, які можуть вплинути на фінансові результати підприємства, зірвати поставки, спричинити штрафи або призвести до репутаційних втрат.

Основні проблеми у документуванні ЗЕД

1. Неточності та помилки в оформленні документів – неправильне зазначення даних у контрактах, інвойсах або митних деклараціях може призвести до затримки вантажу або його арешту.

2. Недотримання міжнародних стандартів документообігу – оформлення документів без урахування вимог INCOTERMS, ISO чи Угод СОТ створює правові конфлікти.

3. Низький рівень автоматизації – відсутність сучасного програмного забезпечення ускладнює ведення обліку, зберігання та обробку документів.

4. Недостатня кваліфікація персоналу – працівники відділу ЗЕД можуть не знати специфіку роботи з країнами-партнерами або не володіти міжнародним комерційним правом.

5. Складність взаємодії з державними органами – часто виникають бюрократичні затримки при митному оформленні чи валютному контролі.

У процесі ЗЕД-документування існують ризики

1. Юридичні ризики – включають можливість недійсності договору, спорів з іноземними контрагентами, санкцій за порушення валютного законодавства.

2. Фінансові ризики – втрата коштів через штрафи, помилки у розрахунках, або зміну валютного курсу без належного документального оформлення.

3. Митні ризики – виникають у разі неправильного декларування товару або відсутності підтверджуючих документів, що може призвести до затримки або конфіскації вантажу.

4. Ризики інформаційної безпеки – можливість витоку конфіденційних даних, подробиць документів або несанкціонованого доступу до електронного документообігу.

5. Репутаційні ризики – недбале документування може спричинити втрату довіри з боку партнерів або міжнародних інституцій.

Рекомендації щодо мінімізації проблем і ризиків:

На підприємстві впровадити електронний документообіг з цифровими підписами;

Регулярно проводити навчання персоналу з актуального митного, податкового та міжнародного законодавства;

Створити внутрішній регламент документообігу відповідно до ISO-стандартів;

Вести юридичний моніторинг змін у законодавстві;

Інтеграція систем управління ЗЕД з ERP-рішеннями.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕД

3.1. Пропозиції щодо оптимізації документообігу у сфері зовнішньоекономічної діяльності

Документообіг у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства є складним багаторівневим процесом, який потребує постійного вдосконалення відповідно до вимог міжнародного середовища, технологічних змін та законодавства. З метою підвищення ефективності ЗЕД підприємства доцільно впровадити низку заходів щодо оптимізації документообігу.

1. Впровадження електронного документообігу (ЕДО)

Переваги:

- Скорочення часу обробки документів;
- Автоматичне створення звітності;
- Підвищення точності та зниження людських помилок;
- Економія витрат на папір, друк та архівацію;
- Можливість віддаленого підписання та обміну документами.

Пропозиція: Встановлення системи електронного документообігу (наприклад, М.Е.Doc, BAS ERP, DocStar) з інтеграцією в діючу бухгалтерську та логістичну інфраструктуру підприємства.

2. Уніфікація та стандартизація шаблонів документів

Проблема: Наявність різноформатних документів призводить до плутанини та затримок у погодженні.

Пропозиція:

- Розробити єдиний каталог шаблонів ЗЕД-документів (інвойси, пакувальні листи, сертифікати);
- Застосовувати міжнародні стандарти (ISO, UCP 600, Incoterms 2020);
- Утвердити шаблони внутрішнім наказом.

3. Автоматизація рутинних операцій

Пропозиція:

- Налаштувати програмне забезпечення для автоматичного заповнення інвойсів, пакувальних листів на основі даних контракту;
- Впровадити сканування та розпізнавання документів (OCR-технології);
- Використовувати API-з'єднання з митною службою та банками.

4. Підвищення кваліфікації персоналу

Пропозиція:

- Регулярне навчання фахівців з ЗЕД щодо нововведень у митному, валютному, договірному праві;
- Проведення внутрішніх тренінгів із використання електронного документообігу.

5. Розробка внутрішніх регламентів документообігу

Пропозиція:

- Створити положення про документообіг ЗЕД;

- Визначити відповідальних осіб за перевірку, погодження та підписання кожного виду документів;

- Установити контрольні терміни виконання процедур.

6. Підключення до міжнародних платформ

Пропозиція:

- Впровадження систем типу GS1, EDI, TradeLens для швидкого обміну документами з міжнародними партнерами;

- Використання єдиного вікна митного оформлення (Single Window).

Застосування цих рекомендацій дозволить значно зменшити витрати часу та коштів, підвищити якість управлінських рішень і забезпечити відповідність документального супроводу сучасним вимогам бізнесу.

3.2. Автоматизація документування зовнішньоекономічних операцій

У сучасних умовах цифровізації зовнішньоекономічна діяльність підприємств неможлива без автоматизації документообігу. Це не лише тенденція, а й необхідність для забезпечення ефективності, прозорості та правової захищеності міжнародних торговельних операцій.

Сутність автоматизації ЗЕД-документування

Автоматизація ЗЕД-документування - це процес упровадження програмного забезпечення та цифрових рішень для створення, обробки, передачі, зберігання та контролю зовнішньоекономічної документації.

Вона дозволяє мінімізувати участь людини у рутинних процесах, знизити ризики помилок, прискорити діловодство та забезпечити відповідність міжнародним стандартам.

Основні напрямки автоматизації

1. Автоматичне формування документів – системи автоматично створюють інвойси, пакувальні листи, митні декларації, рахунки-фактури на основі введених даних контракту.

2. Електронний підпис і архівування – всі документи підписуються кваліфікованим електронним підписом (КЕП) і зберігаються в хмарному архіві з можливістю швидкого пошуку.

3. Інтеграція з ERP-системами – автоматичне оновлення облікових даних у системах BAS ERP, SAP, 1С тощо.

4. Онлайн-обмін документами з контрагентами – використання платформ EDI (Electronic Data Interchange), зокрема: M.E.Doc, EDIN, DocStar, Vchasno тощо.

5. Зв'язок із державними структурами – автоматичне подання звітів у податкову, митну службу, банк через API.

Переваги автоматизації

- Швидкість обробки — скорочення часу документообігу на 50–70%;
- Точність і достовірність — виключення механічних помилок;
- Контроль і безпека — система фіксує кожну дію з документом;
- Масштабованість — легко адаптується до зростання обсягів ЗЕД;
- Мобільність — доступ до документів з будь-якого пристрою.

Проблеми та обмеження

- Потреба у значних початкових інвестиціях;
- Необхідність навчання персоналу;
- Ризики кібербезпеки;
- Складність інтеграції з системами контрагентів у різних країнах.

Приклад на ПАТ НВП «Радій»

Підприємство вже впровадило:

- Систему електронного документообігу для контрактів, інвойсів, логістичних і митних документів;

- Внутрішню CRM-систему для контролю всіх етапів ЗЕД-угод;
- Цифрові підписи та хмарне зберігання для прискорення процесів погодження.

3.3. Використання електронного документообігу: переваги та перспективи

У сучасних умовах цифровізації бізнесу електронний документообіг (ЕДО) стає ключовим інструментом ефективної організації зовнішньоекономічної діяльності. ЕДО дозволяє підприємствам здійснювати швидкий, безпечний і прозорий обмін документами як у межах компанії, так і з міжнародними контрагентами.

Переваги електронного документообігу

1. Оперативність
 - Скорочення часу на підписання, погодження та обробку документів у кілька разів.
 - Миттєвий обмін між партнерами у різних країнах.
2. Зменшення витрат
 - Відсутність потреби у паперових носіях, друку, поштових витратах та зберіганні в архівах.
3. Зручність контролю
 - Автоматичний облік усіх операцій;
 - Можливість аудиту змін, дій та дат.
4. Безпека
 - Використання електронного підпису забезпечує юридичну силу документа;
 - Шифрування даних захищає від несанкціонованого доступу.
5. Уніфікація та стандартизація

- Усі документи формуються за єдиним шаблоном, що відповідає міжнародним стандартам (ISO, Incoterms 2020).

б. Мобільність

- Доступ до системи документообігу з будь-якого пристрою з підключенням до Інтернету.

Використання ЕДО у ЗЕД ПАТ НВП «Радій»

На прикладі ПАТ НВП «Радій» можна зазначити, що підприємство здійснює обмін документами з іноземними партнерами через сервіси M.E.Doc, DocStar, Вчасно; використовує кваліфіковані електронні підписи (КЕП) для укладання ЗЕД-договорів; архівує всю зовнішньоекономічну документацію в електронному форматі з доступом за рівнями безпеки; має власну інтегровану CRM-систему, яка об'єднує юридичний, логістичний, бухгалтерський і ЗЕД-відділи.

У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації, електронний документообіг (ЕДО) стає ключовим інструментом оптимізації зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Використання ЕДО дозволяє підприємствам прискорювати обробку контрактів, митних декларацій, товаросупровідних документів та інших важливих формальностей, які є невід'ємною частиною ЗЕД.

Перш за все, ЕДО сприяє зниженню витрат. Завдяки автоматизації документообігу значно зменшується потреба у паперових документах, що економить кошти на друк, зберігання, доставку та архівацію. Це особливо актуально у ЗЕД, де великі обсяги документації мають міжнародний характер і часто потребують термінової обробки.

По-друге, ЕДО забезпечує швидкість і прозорість обміну документами між партнерами з різних країн. Завдяки електронним платформам можна в реальному часі обмінюватися контрактами, актами, рахунками-фактурами тощо. Це

скорочує час на узгодження і підписання угод, зменшує ризик помилок та сприяє кращому контролю над процесами.

Крім того, ЕДО відіграє важливу роль у покращенні митного оформлення. У багатьох країнах вже впроваджуються електронні митні системи, які дозволяють імпортерам та експортерам подавати документи в цифровому вигляді, що значно прискорює процес пропуску вантажів через кордон.

Ще одним перспективним напрямом є інтеграція ЕДО з системами електронного підпису та блокчейн-технологіями, що забезпечує високий рівень безпеки, автентичності та неможливості підробки документів.

Водночас для повноцінного розвитку ЕДО у сфері ЗЕД необхідно вирішити низку проблем: гармонізація електронних стандартів між країнами, правове визнання електронних документів у міжнародних угодах, захист персональних даних і комерційної таємниці.

Перспективи розвитку ЕДО у сфері ЗЕД є надзвичайно обнадійливими. В умовах цифрової економіки електронний документообіг стає не лише зручністю, а й необхідністю для підвищення конкурентоспроможності підприємств на міжнародному рівні. Успішна інтеграція ЕДО у ЗЕД потребує державної підтримки, технічної модернізації та міжнародної співпраці.

1. Міжнародна інтеграція
 - Участь у глобальних системах EDI (Electronic Data Interchange) з партнерами у ЄС, США, Азії.
2. Використання блокчейн-технологій
 - Для захисту від підробок, реєстрації ланцюгів постачання, забезпечення повної прозорості.
3. Інтеграція з державними платформами
 - Автоматичне подання даних до митної служби, податкової, банків через "єдине вікно".
4. Розширення хмарних рішень

- Більше компаній переходять на cloud-based документообіг, що забезпечує гнучкість і масштабованість.

Використання електронного документообігу у зовнішньоекономічній діяльності є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства в умовах цифрової економіки та міжнародної інтеграції. Це не лише інструмент оптимізації, а й конкурентна перевага на глобальному ринку.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теми **«Документування зовнішньоекономічної діяльності підприємства: сучасні підходи та перспективи розвитку»** було досягнуто поставленої мети та вирішено основні завдання роботи. На основі проведеного теоретичного аналізу, вивчення чинної нормативно-правової бази, а також дослідження практики документального забезпечення ЗЕД на прикладі ПАТ НВП «Радій» зроблено такі висновки:

1. Зовнішньоекономічна діяльність є стратегічно важливою для розвитку сучасного підприємства, адже дозволяє розширити ринки збуту, залучити інвестиції, підвищити конкурентоспроможність та інтегруватися у світову економіку. Належне документальне оформлення зовнішньоекономічної діяльності є критичним чинником успішного функціонування підприємства на міжнародному ринку. Воно забезпечує чіткість процесів, сприяє уникненню фінансових та юридичних ризиків, а також формує позитивний імідж підприємства серед партнерів.

2. Нормативно-правове забезпечення ЗЕД в Україні формується на основі національного законодавства та міжнародних норм, включаючи Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Митний кодекс, Податковий кодекс та інші акти, які регулюють документообіг, контрактні відносини, розрахунки та митне оформлення. Дотримання законодавчих норм і правил, що регулюють ЗЕД, гарантує законність операцій та запобігає адміністративним або

кримінальним санкціям. Це створює стабільне середовище для ведення бізнесу та сприяє формуванню довгострокових міжнародних відносин.

3. На прикладі ПАТ НВП «Радій» було розглянуто практичну організацію ЗЕД-документообігу. Підприємство має розвинену інфраструктуру, включає спеціалізовані відділи та використовує сучасні засоби електронного документообігу, що забезпечує ефективність і відповідність міжнародним вимогам.

4. Основні проблеми та ризики у сфері ЗЕД-документування полягають у недостатній автоматизації, складності взаємодії з державними органами, можливих помилках при заповненні документів, юридичних і фінансових ризиках, а також у питаннях безпеки зберігання інформації.

5. У роботі запропоновано напрями оптимізації документообігу, серед яких: впровадження електронного документообігу, уніфікація шаблонів документів, підвищення кваліфікації персоналу, автоматизація рутинних процесів, інтеграція з міжнародними системами обміну інформацією.

6. Автоматизація документування ЗЕД є перспективним напрямом розвитку підприємства, що забезпечує значну економію часу, підвищення надійності та прозорості документальних операцій.

7. Електронний документообіг - це сучасне рішення, яке має численні переваги: мобільність, оперативність, безпеку, зниження витрат. Його широке впровадження є необхідною умовою конкурентоспроможності підприємств на міжнародному ринку.

Таким чином, результати дослідження підтверджують важливість системного підходу до організації документообігу у ЗЕД та дають підстави для подальших розробок у напрямку цифрової трансформації зовнішньоекономічної діяльності.

Практичні рекомендації

На основі проведеного дослідження, аналізу чинного нормативного середовища, практики організації зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві та виявлених проблем у системі документування ЗЕД пропонуються такі практичні рекомендації:

1. Удосконалити систему електронного документообігу. Впровадити комплексне рішення, яке дозволить здійснювати підготовку, підписання, передачу та архівування ЗЕД-документів у цифровому вигляді з інтеграцією в ERP-систему підприємства.

2. Створити єдину базу шаблонів ЗЕД-документів. Уніфікувати форми інвойсів, пакувальних листів, контрактів, транспортних та митних документів, що зменшить час на їх складання та ризики помилок.

3. Організувати регулярне навчання фахівців ЗЕД. Запровадити систему підвищення кваліфікації працівників відділу ЗЕД, бухгалтерії, логістики щодо нових вимог міжнародного права, митного оформлення та договірної роботи.

4. Розробити внутрішні регламенти документообігу. Прийняти локальний нормативний акт (положення), що чітко регламентує всі етапи погодження, підписання та обліку ЗЕД-документів, із зазначенням відповідальних осіб та термінів.

5. Забезпечити резервне зберігання документів. Використовувати хмарні технології з резервним копіюванням даних для захисту інформації та забезпечення доступу з різних локацій.

6. Інтегрувати ЗЕД-документообіг із зовнішніми платформами. Забезпечити взаємодію з державними інформаційними системами (митниця, податкова, банк) через API-зв'язки або сервіси типу «єдине вікно».

7. Використовувати цифровий підпис (КЕП). Впровадити повсюдне використання кваліфікованого електронного підпису при підписанні зовнішньоекономічних контрактів і супровідних документів.

8. Проводити періодичний аудит документообігу. Встановити систему внутрішнього контролю за відповідністю оформлення ЗЕД-документів законодавству України та вимогам партнерів.

Застосування наведених рекомендацій дозволить підприємству оптимізувати процес документального супроводу ЗЕД, знизити ризики, підвищити якість обслуговування зовнішніх контрагентів та відповідати сучасним вимогам цифрового середовища.

Подальші напрями дослідження

У межах даної магістерської роботи було розглянуто широке коло питань, пов'язаних із документальним забезпеченням зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Проте тема залишається відкритою для подальших досліджень у таких напрямках:

1. Поглиблене дослідження цифрових технологій в ЗЕД. Варто вивчити сучасні рішення на основі штучного інтелекту, блокчейну, Smart Contract'ів, які можуть використовуватись у сфері електронного документообігу та автоматизації зовнішньоекономічних процесів.

2. Міжнародне порівняльне дослідження. Аналіз практик документування ЗЕД у країнах ЄС, США, Азії для виявлення ефективних моделей та можливостей їх адаптації в Україні.

3. Юридичне забезпечення електронного документообігу. Поглиблення досліджень у сфері правового регулювання електронних контрактів, цифрового підпису, захисту даних, особливо в умовах транснаціонального співробітництва.

4. Ризик-менеджмент у документуванні ЗЕД. Окремий напрям - моделювання ризиків, пов'язаних з документальними помилками, кіберзагрозами, невиконанням зобов'язань, і розробка механізмів їхнього упередження.

5. Управління знаннями в сфері ЗЕД. Доцільним є дослідження процесів збереження, передання та оновлення знань серед працівників, які працюють із ЗЕД-документами.

6. Інтеграція документообігу з аналітикою та бізнес-інтелектом (BI). Можливість використання даних із ЗЕД-документів для аналітики, прогнозування, стратегічного планування на рівні підприємства.

7. Застосування екологічних підходів (Green Office) у ЗЕД-документообігу. Перехід на повністю безпаперовий документообіг як складова корпоративної екологічної політики підприємства.

Поглиблення досліджень у зазначених напрямках сприятиме не лише академічному розвитку теми, а й практичному впровадженню сучасних рішень у діяльність українських підприємств на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-ХІІ (із змінами і доповненнями).
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI.
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV.
5. Наказ Міністерства фінансів України № 292 від 24.05.1995 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів"».

Основна

1. Алієва-Барановська Віра. Осучаснення Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». / В. Алієва-Барановська // Юридична Україна. - 2012. - № 9. - С. 62-66.
2. Багрова І. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. / Багрова І. В., Редіна Н. І., Власюк Ст. Є., Гетьман О. О. Київ: Центр навчальної літератури, - 2004. - 580 с.
3. Балабанова Л.В., Балабанов І.Т. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2021. – 320 с.
4. Баула О. В., Сачук А. В. Особливості формування стратегія зовнішньоекономічної діяльності підприємства в сучасному глобалізаційному

просторі. / Баула О. В., Сачук А. В. // Проблеми розвитку та перспективи малого підприємництва в Україні на сучасному етапі. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=65314>.

5. Бестужева С. В. Удосконалення системи інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. Імплементация інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу: тези доп. І Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 22 березня 2018 р. Харків: ХДУХТ, 2018. С. 317-319.

6. Беляєва А. Принцип свободи договору в правовому регулюванні зовнішньоекономічного контракту [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Беляєва Алла Петрівна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2005. - 199 арк. - арк. 180-199.

7. Білявський В.М., Донець А.С. Управління системою інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності // Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки : міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 18 лютого 2021 р. Луцьк : Волинський національний університет ім. Л. Українки, 2021. С. 393–395.

7. Васюренко В. О. Фінансове регулювання ЗЕД підприємств: теоретичне узагальнення та прикладний аналіз / В. О. Васюренко: монографія. Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. - 100 с.

7. Васюренко В. О. Теоретичні узагальнення щодо розуміння сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємства» // *Механізм регулювання економіки*. 2024 № 2. С. 214–220.

8. Горбань Г.О. Модель соціально-психологічного забезпечення процесів прийняття управлінських рішень у соціальних системах. / Г.О. Горбань // Вісник Одеського національного університету. 2012. Т. 17. Вип. 9(21). Серія: Психологія. С. 61–73.

9. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

10. Гриліцька А., Синиця І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Серія: Економічні науки Випуск 36. Частина III. URL: <http://ua.zpdf.ru/7ekonomika/868929-1-seriyaekonomichni-nauki-vipusk-chastina-iii-udk657442-anzhela-grilicka-angela-grylitska-irina-sinicya-irinasynyca.php>.

11. Гузенко Г.М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: сутність, економічний механізм її розбудови, особливості / Г.М. Гузенко, Ю.О. Гайдученко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – № 3 (14). – 2013. – С. 77-89.

12. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К.: Знання, 2006. – 463 с.

13. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: підручник / Дроздова Г.М. – К. : КНЕУ, 2010. – 287 с.

14. Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: монографія / за ред. О. І. Павлова. Одеса: Астропринт, 2019. 272 с.

15. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон: монографія. / Ю.Г. Козак, Н.В. Притула, О.А. Єрмакова та ін. К.: Центр учбової літератури, 2016. 240 с.

16. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: організація та управління : навчальний посібник [Електронний ресурс] / О. М. Котиш, І. В. Мілько. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 183 с.

17. Зовнішньо-економічна маркетингова діяльність підприємства. Referatok.com.ua 2014-2019. URL:<http://referatok.com.ua/marketing/zovnishnoekonomichna-marketingova-diyalnist-pidprijemstva>

18. Карпенко М. О., Захарченко О. В. Удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві. [Електронний ресурс]: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2010_26/Zacharchenko.pdf

19. Кизим М. О., Зінченко В. А. Якість життя населення і зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 184 с.

20. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 386 с.

21. Кириченко О. А., Ваганов К. Г. Сучасна система управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. / Кириченко О. А., Ваганов К. // Механізм регулювання економіки. 2008. - №1. URL: <http://uadocs.exdat.com/docs/index68609.html>.

22. Кісь О. П. Формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Кісь О. П.: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01. Харків, - 2005.

23. Ковтун Е. О., Дронов Д. В. Шляхи підвищення ефективності зовнішньоекономічних операцій підприємств. [Електронний ресурс]: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64169.doc.htm

24. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Сіваченко І. Ю. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2016. – 792 с.

25. Козуб В.О. Формування інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2018. Вип. 1(27). С. 121-132.

25. Кудлай В. Г. Особливості експортно-імпортової діяльності у зовнішньоекономічній діяльності України // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – №3. – С. 3–9.

26. Левківський В.М. Теоретичні засади формування та розвитку міжнародної економічної інтеграції / В.М. Левківський, В.Г. Антоненко //

Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління.
Серія 1: Економіка. 2012. Вип. 2. С. 120–124. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/NvChdieu_2012_2_20.

27. Липовенко М. О. Особливості методики документування операцій в зовнішньоекономічній діяльності / М. О. Липовенко, наук. кер. О. В. Зінченко // Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи : матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (23 листопада 2016 року, м. Київ). — К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016. - С. 62-65.

28. Луценко В. О. Розробка заходів підвищення ефективності експортних операцій промислового підприємства. Автореф. [Електронний ресурс]:
<http://www.uran.donetsk.ua/~masters/2002/fem/lutsenko/diss.htm>

29. Мазаракі А.А., Чужиков В.І. Міжнародна економіка: підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2022. – 452 с.

29. Малярець Л. М. Визначення впливу законодавчо-правових факторів на ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Л.М. Малярець, Н.В. Проскурніна // Бізнес інформ. – Харків: ХНЕУ, 2011. – № 11(406). – С. 129 – 131.

30. Малярець Л. М., Проскурніна Н. В. Методичне забезпечення формування та проведення контролінгу зовнішньоекономічної діяльності підприємства. // Бізнес інформ. – Харків: ХНЕУ, 2012. – №6. – С. 32-35.

31. Машталір Я. П. Конкурентні переваги як основний критерій виходу підприємства на зовнішній ринок // Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ. Т. II. – 2016. – №218. – С. 475–482.

32. Машталір Я. П. Теоретичні основи визначення ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємства // Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ. Т. II. – 2007. – № 223. – С. 407–412.

33. Мельник Л. Г. Економіка та інформація: Економіка інформації та інформаційна в економіці: енциклопедичний словник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2015. – 384 с.

34. Мельник Т. М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції: монографія. – К.: КНТЕУ, 2010.

35. Методичні підходи до обґрунтування вибору зовнішніх ринків підприємствами. [URL:https://www.lektsii.net/1-96725.html](https://www.lektsii.net/1-96725.html).

36. Мирошніченко О. Базовий посібник з інтернаціоналізації бізнесу і виходу на ринки Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Олег Мирошніченко. 2014. URL: <http://blog.vlasnasprava.info/wp-content/uploads/Інтернаціоналізація%20бізнесу%20.pdf>.

37. Михайлов В. С. Методичні аспекти розрахунків експортних цін суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України / Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №5(36). – С. 68-72.

38. Міжнародна економіка [текст] : навч. посіб. / За ред. Г.Е. Гронтковської / Г.Е. Гронтковська, О.І. Ряба, А.М. Венцурик, О.І. Красновська. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 384 с.

39. Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А.О. Задой, В. М. Тарасевича. К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.

40. Міжнародна конкуренція та можливості України в боротьбі за ринки збуту // Україна-business. – 2007. – № від 16 червня.

41. Омельченко А. Місце та роль законодавства України про зовнішньоекономічну діяльність в системі законодавства України. /А. Омельченко // Право України. - 2011. - № 6. - С. 5-12.

42. Особливості організації управління зовнішньоекономічною діяльністю в компанії. [URL:http://ekon.in.ua/osoblivosti-organizaciyi-upravlinnyazovnishneoekonomichnoyu-d.html](http://ekon.in.ua/osoblivosti-organizaciyi-upravlinnyazovnishneoekonomichnoyu-d.html).

43. Офіційний сайт ПАТ НВП «Радій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://radiy.com>

44. П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>.

45. Павлюк Т.С. Аналіз проблем управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств машинобудівної галузі України / Т.С. Павлюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 11. – С. 142-145.

46. Панченко В.Г. Організація зовнішньоекономічної діяльності підприємства: навч. посіб. – К.: Кондор, 2020. – 296 с.

47. ПАТ НВП «Радій». Аудиторський звіт за 2023 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://radiy.com/information-for-shareholders-and-stakeholders/zvit-audytora-2023>

48. Платформа RadICS пройшла сертифікацію NRC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ucci.org.ua/press-center/business-news/platforma-radics-rozroblena-pat-nvp-radii-proishla-sertifitsikatsiiu-komisiyi-z-iadernogo-reguliuвання-ssha-nrc>

49. Побожій А. С. Організація і методика обліку і аудиту зовнішньоекономічної діяльності : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістр : спец. 071 - облік і оподаткування / наук. кер. Ю. С. Серпенінова. Суми : Сумський державний університет, 2021. 59 с.

50. Погребняк, А. Ю. Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність» / Погребняк А. Ю., Хоменко Т. Ю. // Сучасні проблеми економіки і підприємництва: збірник наукових праць. – 2016. – Вип. 18. – С. 48–55.

50. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. URL:

51. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: підручник. / М. Г. Саєнко
Тернопіль: Економічна думка, - 2006. - 390 с. 72

52. Співаковська Т.В. Формування міжнародної маркетингової стратегії
[Електронний ресурс] / Т.В. Співаковська // Ефективна економіка. – 2013. – № 2.
– Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1845>

53. Стефаненко М.М. Методологічні заходи удосконалення організації
зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві / М.М. Стефаненко,
З.А. Муртазаєва // Економіка, фінанси, право. – 2012. – № 8. – С. 3-5.

54. Тюріна Н.М., Карвацка Н.С., Петяк А. Зовнішньоекономічна діяльність:
сутнісні характеристики та система менеджменту // *Development Service Industry
Management*, (4), 156–165. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(26\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(26))

55. Циганкова Т.М. Міжнародний маркетинг : навч. посібник / Циганкова
Т.М. –К. : КНЕУ, 2010. – 120 с.

ДОДАТКИ

(INCOTERMS 2020)

Authorized Signature: _____

◆ 3. ПАКУВАЛЬНИЙ ЛИСТ (PACKING LIST)

Packing List № PL-12/25

To: ABC GmbH

Contract № 12/2025-EX dated 15.06.2025

Invoice № 12/25-INT

No	Product Name	Qty	Gross Weight (kg)	Net Weight (kg)	Dimensions (cm)
1	Signal block RZ-100	100	230	200	80x120x90

Total gross weight: 230 kg

Total net weight: 200 kg

Number of packages: 5 (wooden boxes)

◆ 4. CMR (Транспортна накладна – для автомобільних перевезень)

CMR International Consignment Note

Field	Entry
Sender	PJSC "RADIY", Kropyvnytskyi, Ukraine
Receiver	ABC GmbH, Berlin, Germany
Carrier	TransLogistics Ukraine LLC
Vehicle Number	AB1234CX
Goods	Signal block RZ-100 – 100 pcs
Gross Weight	230 kg
No. of Packages	5
Place of Taking Over	Kropyvnytskyi, Ukraine
Place of Delivery	Berlin, Germany
Date	18.06.2025
Signature	_____

◆ 5. ВАНТАЖНА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ (ВМД) – скорочено

Форма МД-2 (UA/EU Export Declaration)

- Експортер: ПАТ НВП «Радій»
- Одержувач: ABC GmbH, Німеччина
- Код товару (УКТЗЕД): 8536901000
- Вартість товару: €25,000.00
- Країна походження: Україна
- Країна призначення: Німеччина
- Засіб транспорту: Авто
- Митниця оформлення: Кіровоградська митниця
- Дата: 16.06.2025
- ЕЦП: (QR-код / ключова інформація)

◆ 6. АКТ ВИКОНАНИХ РОБІТ / ПРИЙМАННЯ-ПЕРЕДАЧІ (якщо поставка — з монтажем)

Акт приймання-передачі № АПП-12/25

м. Берлін
Дата: 25.06.2025

Ми, що нижче підписалися:
від Продавця – ПАТ НВП «Радій»
від Покупця – ABC GmbH

склали цей Акт про те, що згідно з контрактом № 12/2025-EX від 15.06.2025 р.:

- Товар доставлений у повному обсязі – 100 шт. блоків сигналізації RZ-100
- Монтажні роботи виконані належним чином
- Сторони претензій не мають

Підписи сторін:

_____ (ПАТ НВП «Радій»)
_____ (ABC GmbH)